

هر کسی که در خانه شما حضور دارد باید بداند هنگام وقوع زلزله چه اقدامی انجام دهد حتی اگر شما موقع وقوع حادثه آنجا نباشید.

۱۶ درصد مدیران ایران زن هستند

معاون رئیس جمهوری در امور زنان و خانواده می گوید: «حضور زنان در پست‌های مدیریتی میانی در سطح کشور گسترش یافته است.» به گفته معصومه ابتکار «در حال حاضر میانگین مدیران زن در کشور در حدود ۱۶ درصد است و این روند در سطح استان‌ها تا ۶۰ درصد در طول یک سال گذشته افزایش داشته است. حضور پررنگ زنان در آموزش عالی قابل تأمل و بیانگر آینده‌ای روشن برای زنان ایرانی است. در حال حاضر بیش از ۵۷ درصد آموزش عالی ایران در اختیار دختران و سهم زنان از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها حدود ۲۷ درصد است.» ابتکار می گوید: «تمرکز معاونت در حوزه ارتقای مشارکت اقتصادی زنان از طریق توسعه کار آفرینی و ترغیب زنان به حضور در کسب و کارهای خرد و کوچک زیاد است و در این فرآیند مشارکت و تبادل تجربه از کشورهای مختلف بهره می‌بریم.»

استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی در مقطع ابتدایی چه ضرورتی دارد و آیا واقعا وجود آنها در مدارس ممنوع شده است؟ چرا معلمان به خریدشان مصرند؟

تخلفی به وسعت همه مدارس کشور

مسئولان آموزش و پرورش می‌گویند که ممنوعیت استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی به همه مدارس ابلاغ شده اما اغلب معلمان می‌گویند با توجه به دلایلی مانند اصرار خانواده‌ها، این کتاب‌ها همچنان در مدارس استفاده می‌شوند

عکس: شهر وند

شهر وند | سال‌هاست که کسی از دانش‌آموزی نشنیده: «جامع عباسی را تمام کرده‌ام یا تا گلستان خوانده‌ام.» دورانی که بچه‌ها وقتی به ۵ سالگی می‌رسیدند، ساعتی از روز را راھی مکتب‌خانه می‌شدند تا خواندن گلستان و با خط خوش نوشتن رایبام‌نند؛ آن هم باترس از میرزا فولکی که هر نثیه آنها را تهدید می‌کرد اما حالا دانش‌آموزان داسستان مری‌رامی خوانند که با اسب درباران می‌آید و از روی برگ‌ریزان می‌نویسند، البته «کلاغ سپید، تخمه سیاه، گل و ازه ممتکران» و خیلی‌های دیگر در قامت کتاب‌های کمک‌درسی با سولات و تمرین‌های شامی دارند درس‌ها را راحت‌تر به‌خوردن دانش‌آموزان بدهند؛ کتاب‌هایی که در میان دانش‌آموزان ابتدایی و متوسطه اول هم برای خود جایی دست‌وپا کردند و حاشیه‌های مربوط به آن تا جایی پیش رفت که محمد بطحایی، وزیر آموزش و پرورش را به واکنش واداشت تا وجود این کتاب‌ها و برگزاری آزمون‌های این دوره‌ها را غیر ضروری عنوان کند: «کتاب‌های کمک آموزشی و برگزاری آزمون‌ها در دوره ابتدایی ضرورتی ندارد و باید جمع‌شود؛ این یکی از سیاست‌های آموزش و پرورش است که با جدیت دنبال می‌شود، اگر چه در دوره متوسطه دوم که با کنکور مواجهیم چاره‌اندازیم و این آزمون‌ها و کتب کمکی همچنان وجود دارند.» البته بطحایی یاری صداوسیما در جمع‌آوری این کتب را آهنگش می‌داند: «صداوسیما هم پیگیری می‌کند تا کتب کمکی و آزمون‌های مرسوم که به‌نظام آموزشی صدمه زده، در دوره ابتدایی و متوسطه اول برچیده‌شود.»

رشد صعودی کتاب‌های کمک‌درسی

سال ۹۳ را خیلی هاسال جهشی تیراز کتاب‌های داننده زمانی که تیراز کتاب‌ها به ۱۵۳ میلیون و در سال بعد به ۱۵۰ میلیون نسخه رسید و در این میان کمک‌درسی‌ها تمام تلاش خود را کردند تا تیراز کتاب‌ها پیشی بگیرند و با رساندن خود به ۲۵ میلیون نسخه در سال ۹۳ و حدود ۴۳ میلیون نسخه در سال ۹۵ ر کورد تیراز کتاب‌ها از بند البته این موفقیت در گروه عناوین کتاب‌ها هم کسب شد؛ چون کتاب‌های کمک‌درسی در عرصه عناوین از سال ۹۳ تا ۹۴ تا نوانستند حدود ۴ هزار عنوان رابه عناوین قبلی اضافه کنند. این اعداد نشان می‌دهد که به‌زای هر سه کتابی که در کشور منتشر شده، یکی از آنها کتاب‌های کمک آموزشی و حل‌المسائل بوده است؛ چون تنها در سال ۹۴ از حدود ۱۵۰ میلیون نسخه کتاب منتشر شده ۴۳ میلیون کتاب درسی بوده‌اند؛ کتاب‌هایی که نه تنها در تیراز بلکه در عناوین هم رشد حیرت‌انگیزی داشته‌اند.

اقبال بیشتر غیر دولتی‌ها

کمک آموزشی‌ها در کنار کتاب‌های درسی قرار گرفتند تا همان‌طور که از ناامان پیدا است، کمکی باشند برای آموزش اما حالا به اندازه‌ای با حجم گسترده آنها روبرو به‌رویم که بعضی از آن تحت عنوان آفت نام می‌برند. حدود ۱۵ سال پیش قرار بر این بود این کتاب‌ها با استانداردهای که آموزش و پرورش در اختیار ناشران قرار داده بود، چاپ‌شوند و با شرط داشتن این استانداردها تا یید معلم‌ها هم داشته باشند؛ اگر چه با استانداردها گفته مسئولان آموزش و پرورش حدود ۲۷ درصد کتاب‌های کمک آموزشی موجود در بازار استاندارد هستند اما به‌هر حال وزیر آموزش و پرورش استفاده از این کتب را برای مدارس ابتدایی و متوسطه اول ممنوع کرده است. غیر از مسئولان تراز اول وزارت آموزش و پرورش، استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی در بین معلمان هم موافقان و مخالفان زیادی دارد؛ تعدادی از آنها معتقدند که استفاده از این کتاب‌ها اگر برای دانش‌آموزان متوسطه دوم توجهی داشته باشند برای ابتدایی‌ها لازم نیست و بعضی می‌گویند که تعداد معلمان بی‌انگیزه برای درس دادن آن قدر زیاد است که شاید استفاده از این کتاب‌ها به‌درک مطلب دانش‌آموزان ابتدایی از درس‌ها به آنها کمکی کند.

«رها رحمانی»، آموزگار در این باره به «شهر وند» می‌گوید: «مسال طبق

آیین‌نامه وزیر آموزش و پرورش استفاده

از کتاب‌های کمک‌درسی در مدارس ممنوع شد. این کتاب‌ها در سال‌های گذشته توسط مدیران مدارس به دانش‌آموزان معرفی می‌شد اما اولیا اقبال چندانی به استفاده از این کتاب‌ها نداشتند؛ به‌خصوص در دوران ابتدایی و همین‌طور معلمان سعی دارند با توجه به حجم کتاب‌های درسی، شرایط جوی، تعطیلات رسمی و در مدت زمانی که دارند، محتویات کتاب‌ها را تدریس کنند. رحمانی استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی را بیشتر مختص مدارس غیر دولتی می‌داند: «ز این کتاب‌ها بیشتر در مدارس غیرانتفاعی و هیأت‌امانی استقبال می‌شد که هزینه‌ای در پوش اولیا بود و بیشتر جنبه تجاری داشتند تا آموزشی. اگر چه اقبال

با متخلفان برخورد می‌شود

مدارس تا حد امکان از تحمیل بر نامه‌های اضافه به دانش‌آموزان خودداری کنند. یکی از اهداف آموزش و پرورش در دوره ابتدایی تربیت و بعد علمی است که تمام اهداف و کتب و برنامه‌های وزارتخانه آنها را پوشش می‌دهد. در واقع بحث کتاب‌های کمک‌درسی و کمک آموزشی که چندسالی است در مدارس ابتدایی و متوسطه اول باب شده بیشتر بر اساس نگاه تجاری است و از منظر متولیان امر که در این حوزه تخصص لازم و کافی را دارند این کتاب‌ها نه تنها کمکی به بالا بردن سطح آموزشی تربیتی دانش‌آموزان نمی‌کنند، بلکه مانعی بر سر این اهداف قرار می‌گیرند. این بخشنامه به تمامی مدارس ابلاغ شده و قطعا باید اجرایی شود. اگر چه در این زمینه بی‌شک پیگیری‌های لازم صورت خواهد گرفت. در این خصوص تیم نظارتی در نظر گرفته شده است و گزارش‌های میدانی در باب اجرایی شدن آن تهیه خواهد شد و این در حالی است که معاونت دوره ابتدایی مسئولیت نظارت بر تک‌تک این مسائل را به عهده دارد و در این خصوص تیم نظارتی را تشکیل داده است، البته بیشتر مدارس دوره ابتدایی دولتی و غیر دولتی به بخشنامه پایبند هستند، اگر چه تمهیداتی در نظر گرفته شده تا اگر مدارس در اجرایی کردن بخشنامه کوتاهی داشتند، اخطار و تنبیهی برایشان در نظر گرفته شود.

رضوان حکیم‌زاده، معاون آموزش ابتدایی آموزش و پرورش | ممنوعیت استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی و کمک آموزشی و ... بخشنامه‌ای است که از طرف وزیر آموزش و پرورش برای مدارس ابتدایی و متوسطه اول ابلاغ شده است و طبق این بخشنامه استفاده از هر گونه کتاب کمک‌درسی و آموزشی و برگزاری هر گونه آزمون به بهانه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ممنوع شده است. این بخشنامه به تمام مدارس ارسال شده است. در واقع بر اساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش که با امضای رئیس جمهوری ابلاغ شده، استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی و برگزاری آزمون در مدارس ابتدایی ممنوع شده که با توجه به این ابلاغیه اگر مدیران مدرسه به‌خصوص مدیران مدارس ابتدایی از این موضوع تخلفی کنند، با آنان برخورد خواهد شد. واقعیت امر این است که تمام کتب درسی دوره ابتدایی طبق اهداف سند تحول بنیادین تالیف شده‌اند و همه مدارس در این دوره برنامه‌ریزی‌های شان بر اساس این سند تعریف شده و خوشبختانه کتاب‌های درسی که در اختیار دانش‌آموزان است این اهداف را پوشش می‌دهند، بنابراین نیازی به کتاب‌های کمک‌درسی در مدارس احساس نمی‌شود. همچنین با توجه به این که ارزشیابی‌ها در دوره ابتدایی به صورت کیفی انجام می‌شود، باید برنامه‌محور باشیم و معلمان و

نیازمند مهیا شدن زیرساخت‌ها و طی فرآیندی است که در طول زمان نیازمند شکل‌گیری است: «به نظر من فرآیندی است که باید در طول زمان شکل بگیرد. تا زمانی که ما تدوین کتب درسی با برنامه درسی‌مان را تغییر ندیم، نمی‌توانیم از حذف کتب کمک‌درسی صحبت کنیم و این در حالی است که باید معلمان مهارت‌های آموزشی را داشته باشند، چون تا زمانی که ما این تغییرات را نداشته باشیم، این مباحث در حد حرف باقی می‌مانند.»

این آموزگار کتاب‌های کمک‌درسی را یکی از مباحث بازاری می‌داند: «کتب کمک‌درسی، بحث بازاری است و تنها با گفتن وزیر نمی‌توان آن را جمع‌آوری کرد، چون در گذشته ما بخشنامه‌هایی با همین مضامین داشتیم که به‌طور کامل اجرایی نشدند. به‌عنوان مثال آموزش و پرورش بخشنامه می‌دهد با فلان موسسه همکاری کنید، اما خانواده‌ها خارج از مدرسه از این موسسات بهره می‌برند، چون احساس نیاز می‌کنند. ما باید ابتدا نیازها را رفع کنیم، تا به مراحل بعد برسیم.»

تفکر اشتباهی که حاکم است

تبلیغات، واقعیت جهان امروزی است و توانسته در تمام عرصه‌ها خواسته‌های خود را به جوامع القا کند. کافی است کنترل تلویزیون را در دست بگیرید و کمی شبکه‌ها را بالا و پایین کنید، تا متوجه شوید چه حجم از تبلیغات به‌خورد شما داده می‌شود، البته بیلبوردهای شهری همین مسئولیت را به‌عهده دارند؛ تبلیغاتی که القامی کند، فلان موسسه یا کتاب به شما کمک می‌کند تا دانش آموز موفق‌تری باشید و ... شاید این مسأله در بالا

اولیای دانش‌آموزانی که خواهان تحصیل در مدارس فرزانگان یا تیزهوشان انداز این کتاب‌ها بیشتر از سایر دانش‌آموزان است. «این آموزگار معتقد است که خود دانش‌آموزان تمایل زیادی به استفاده از این کتاب‌ها ندارند؛ یکی از مسائل قابل تأمل این است که خود دانش‌آموزان اقبالی برای استفاده از این کتاب‌ها ندارند اما روی هم رفته مسأله کتاب‌های کمک‌درسی چیزی جز هدر دادن کاغذ نیست. این کتاب‌ها در بیشتر مواقع باعث دزدگی دانش‌آموزان می‌شوند؛ چون دانش‌آموزان رغبت زیادی به انجام تکالیفشان ندارند، چه رسد به تکالیف اضافی. دانش‌آموزان امروزی سسر گرمی‌های زیادی دارند و اولیا هم به نسبت گذشته وقت بیشتری برای بچه‌ها صرف می‌کنند برای همین چاپ این کتاب‌ها جز هدر دادن سرمایه نیست.»

نگاهی دوباره، تدوین کتاب‌های درسی داشته‌باشیم

کتاب‌های درسی حلال حاضر با کتب درسی گذشته تفاوت بسیاری دارند و در حال حاضر سرفصل‌های جدیدی را به خود می‌بینند؛ سرفصل‌هایی که با مضامینی چون گفت‌وگو کنید، فکر کنید، بپرسید، کار گروهی و ... سعی دارند دانش‌آموزان پرشگرو و خلاق تربیت کنند تا به مشارکت تمایل بیشتری داشته باشند اما در مقابل کتاب‌های کمک‌درسی تمام رشته‌ها را پهنه می‌کنند. نادر برزگر، آموزگار در گفت‌وگو با «شهر وند» هم از این کتاب‌ها تحت عنوان معضل نظام آموزش و پرورش نام می‌برد: «کتاب‌های کمک‌درسی از دوران ابتدایی تا مقاطع بالاتر معضلی است که نظام آموزش و پرورش به آن دچار شده است.» این آموزگار بر این باور است که در تدوین

کتاب‌های درسی حلال حاضر با کتب درسی گذشته تفاوت بسیاری دارند و در حال حاضر سرفصل‌های جدیدی را به خود می‌بینند؛ سرفصل‌هایی که با مضامینی چون گفت‌وگو کنید، فکر کنید، بپرسید، کار گروهی و ... سعی دارند دانش‌آموزان پرشگرو و خلاق تربیت کنند تا به مشارکت تمایل بیشتری داشته باشند اما در مقابل کتاب‌های کمک‌درسی تمام رشته‌ها را پهنه می‌کنند. نادر برزگر، آموزگار در گفت‌وگو با «شهر وند» هم از این کتاب‌ها تحت عنوان معضل نظام آموزش و پرورش نام می‌برد: «کتاب‌های کمک‌درسی از دوران ابتدایی تا مقاطع بالاتر معضلی است که نظام آموزش و پرورش به آن دچار شده است.» این آموزگار بر این باور است که در تدوین

پیش از این آزمون، نمره کتاب‌های کمک‌درسی و ... مسائلی بودند که دانش‌آموزان را از همان دوران ابتدایی درگیر خود می‌کردند و در همین مورد استرس‌ها و فشار زیادی به دانش‌آموزان وارد می‌شد، اگر چه مدتی است نمره از دوره ابتدایی حذف شده، حالا نوبت به آزمون و کتاب‌های کمک‌درسی رسیده تا مدرسه محل لنت یادگیری و آماده‌شدن برای زندگی باشند. برزگر بر این باور است که اجرایی شدن این ممنوعیت

رفتن تعداد کتاب‌های کمک آموزشی بی‌تأثیر نبوده، کتاب‌هایی که حتی در دوره ابتدایی و متوسطه اول هم بازار خوبی برای خود دست‌وپا کرده است. رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی پیش از این گفته است: «با وجود انتقادهای زیاد مسئولان آموزش و پرورش شاهد تبلیغ کتاب‌های کمک آموزشی در خود بدنه آموزش و پرورش یعنی مدارس هم هستیم، در حالی که طبق آیین‌نامه «ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی» که سال ۱۳۸۸ به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی ماموریت دارد تا همه مواد و رسانه‌های آموزشی، بسته آموزشی، نرم‌افزارهای آموزشی، رسانه‌های الکترونیکی، چندرسانه‌ای، کتاب‌های راهنمای معلم و سایر بررسی کرده‌ها بر آنها تأکید بر نند و نهادهای فرهنگی، وزارت ارشاد و بدنه آموزش و پرورش ملزم به اجرای این مصوبه‌اند.» البته سعید مدیر خراسانی، آموزگار هم به «شهر وند» می‌گوید: «کتاب‌های کمک‌درسی، تبلیغات وسیعی را به خود اختصاص داده‌اند، تا جایی که اولیا، مسئولان مدرسه را تحت فشار قرار می‌دهند؛ از این کتاب‌ها بهره‌برند و فخر سستی از آنها را به دانش‌آموزان ارایه بدهند. در بیشتر مواقع مدیران و معلمان می‌دانند این کتب تأثیر چندانی در آموزش دانش‌آموزان ندارند، اما اولیا با فشاری دارند که از این کتاب‌ها استفاده شود، چون این باور جا افتاده که اگر مدرسه با معلمی از این کتاب‌ها استفاده نکند، ضعف دارد. در حالی که معلمان با توجه به برنامه‌های آموزشی و دراستی کتب درسی باید اطلاعات بیشتری در اختیار دانش‌آموزان قرار بدهند، این کتاب‌ها بیشتر در راستای اهداف بنگاه‌های اقتصادی و تجاری است. در واقع باید قبول کنیم این دیدگاه نادرست حاکم است.»

غیر از این در سال‌های گذشته، بعضی این موضوع را مطرح کرده‌اند که وزارت آموزش و پرورش، صداوسیما و مدرسه‌ها از وجود کتاب‌های کمک آموزشی سود می‌برند موضوعی که هیچ وقت به‌طور رسمی تأیید نشده، اما حرف و حدیث‌ها در باره اش بسیار است. همین سال گذشته بود که فاطمه سعیدی، نماینده مجلس در این باره گفت: «سوالی که مطرح می‌شود و لازم است به‌ویژه از سوی وزارت آموزش و پرورش به آن پاسخ داده شود این است که آیا موسسات آموزشی از محتوای کتاب‌ها برای پایه‌ها اطلاع دارند که پیش از توزیع اقدام به چاپ کتاب‌های کمک آموزشی کرده‌اند؟ در حالی که هم مجلس و هم دولت خواستار کنترل تبلیغات می‌روند، اما صداوسیما روبریکر کسب درآمد بیشترین حجم آگهی بازرگانی خود را به این موسسات اختصاص می‌دهد.» فرخ تیموریان، سرگروه جامعه‌شناسی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران هم پیش از این گفته است: «وقتی کتاب‌های کمک آموزشی در کنار کتاب‌های درسی باحتی زودتر از کتاب درسی بیرون می‌آیند، به این دلیل است که ناشران و انتشارات بزرگ با مسئولان تالیف کتاب درسی در ارتباطند، به گونه‌ای که هنوز معلمان و دانش‌آموزان کتاب درسی را ندیده‌اند، اما اصل کتاب درسی در دست ناشران است یا حداقل ناشران بی‌دی‌اف کتاب را از بلدهایی دریافت می‌کنند که از روی آن کتاب‌های کمک آموزشی را می‌نویسند.»

یکی از شائبه‌هایی که در حاشیه کتاب‌های کمک‌درسی وجود دارد این است که این کتاب‌ها باعث سودآوری برای مدارس بوده است و یکی از دلایل گسترش آن را می‌توان این مسأله عنوان کرد و گفته می‌شود چون در باب کتاب‌های کمک‌درسی صحبت از پول و سرمایه چشمگیر است، توانسته‌اند جای خود را در مقاطع مختلف تحصیلی باز کنند.

مدیر خراسانی، آموزگار در این باره می‌گوید: «مدارس هیچ سودی از این کتاب‌ها نمی‌برند و بیشتر مدارس از ناشران تخفیف‌هایی هم می‌گیرند. آموزش و پرورش دلسوز دانش‌آموزان است و هیچ‌گاه به دنبال سودجویی نبوده و متأسفانه این کتاب‌ها در شرایط خاصی جایگزین کتاب‌های درسی شده‌اند. ما تحت فشار جامعه‌ایم.»

این آموزگار بر این باور است که بازار پر سود کتاب‌های کمک‌درسی نمی‌گذارد ممنوعیت استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی اجرایی شود و ادامه می‌دهد: «تمی‌گذاردن این کار انجام شود. با وجود انتقاداتی که به وزیر آموزش و پرورش وارد است، اما تصمیم‌شان در ممنوعیت استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی است و نیاز است تمام عوامل دخیل با هم همکاری لازم را داشته باشند تا اجرایی شود. در واقع وزیر آموزش و پرورش سعی دارد جلوی بنگاه‌های اقتصادی متولسی کتاب‌های کمک آموزشی بایستد. این تفکر بسیار درست است و امیدواریم بتوانند آن را اجرایی کنند.»